

6. Působení řeholních řádů v reformním dění

Postavení a učení jezuitů v Habsburské monarchii do roku 1773?

Řád byl založen roku 1534 v Paříži sv. Ignácem z Loyoly.

Jeho první členové se zavázali ke slibu chudoby a naprosté oddanosti římskému papeži, který nový řád potvrdil roku 1540.

Hlavní činnost lze rozdělit na tři nejdůležitější okruhy:

- 1.- je pastorační, katechetická a liturgická práce,
- 2.- je konkrétní práce misijní
3. je působení školské a pedagogické.

Všechny tyto činnosti vycházely z totožných základů, na nichž byl jejich řád založen – na obraně, šíření a upevňování katolické víry.

V rámci morální teologie se zabývali problematikou hříchu a pokání a aplikovali stupnici hříchů, třídících je od nejlehčích po nejtěžší.

Jezuité platili za přísný řád, ale byl přísnější spíše vůči vlastním členům než laikům. Vůči ostatním virám však shovívavý nebyl vůbec.

Ideální principy jezuitské pedagogické soustavy historikové charakterizují jako katolicko-humanistické.

Klasické ctnosti pokládali za obecně platný princip sloužící k výchově mladého jedince, sami pak kladli důraz na význam Kristova odkazu, jenž vede k pokoře, sebeobětování a poslušnosti.

Základem výuky na jezuitských školách bylo jazykové vzdělání. Především v latině, která svou logickou konstrukcí umožňuje další průnik k jiným naukám a pochopení pojmů.

Rozmach jezuitského řádu v našem prostředí se rozvíjí za Ferdinanda I., další rozmach pod ochranou státní moci znamenala léta po Bílé hoře. V těžkých letech třicetileté války založili řadu řádových domů a léta 1621-1650 představují pro jezuitu etapu skutečné expanze.

- Ať působili kdekoli, všude patřilo k jejich prvořadým úkolům šíření pravé víry a boj proti nekatolíkům

Pro Ferdinanda I. a zvláště pro Ferdinanda II. existovalo jediné náboženství – katolické. V tom ho také utvrzoval jeho zpovědník a rádce jezuita **Vilém Lamormain**. Ten patřil k předním císařovým důvěrníkům a řídil se instrukcí, která praví, že zpovědník se musí starat také o vnitřní a vnější politické záležitosti státu.

Vypracoval plány na postup rekatolizace v říši. Hledal takové cesty k nápravě poměrů, které by prospěly jak obecné církvi, tak i jezuitům, a tak kladl důraz na misie a katechezi mezi dospělými i na pedagogické působení mezi mládeží. Tedy na vybudování promyšlené sítě věrně katolických škol. V této době jezuitům zůstala vyhrazena činnost misijní a školská, a protože přetrvával zoufalý nedostatek světských kněží, často vykonávali duchovní správu i ve farnostech.

Od počátku 18. století se začínají projevovat příznaky stagnace řádu. Evropský antijeuitismus se stal jedním z význačných rysů 18. století.

Lze rozdělit tři protijeuitské skupiny:

1. byli osvícenští laikové a intelektuálové;
2. francouzští a nizozemští jansenisté a
3. ostatní řády, které útočily na jezuitskou nadvládu v oblasti vysokého školství (dominikáni, augustiniani, premonstráti)

V českých zemích a střední Evropě se antijeuitská střediska orientovala hlavně proti nadvládě ve školské sféře. Ve Vídni náležel k předním jezuitským protivníkům tvůrce školských reforem

Gerhard van Swieten. Ani kancléř **Kaunic** ani vídeňský arcibiskup **Migazzi** nepatřili k jezuitským přívržencům.

Středoevropský reformní katolicismus souzněl s osvícensko-absolutistickými plány státní moci a stále ještě mocný řád byl jen na překážku.

- Nejzávažnějším momentem, jenž přispěl k zániku řádu, byl ale soustředěný tlak dvorů Portugalska, Španělska a Francie.

21. července 1773 vydal papež **Kliment XIV.** bulu, kterou byl řád zrušen.

Po zrušení řádu bylo hlavní starostí vídeňské vlády zajistit nemalý jezuitský majetek.

Stalo se tak panovnickým reskriptem ze **17. září 1773**, jímž byly přiděleny všechny statky a majetky zvláštnímu studijnímu fondu.

Ke konkrétnímu přebírání jmění byly zřízeny komise složené ze světských i církevních zástupců.

V Čechách vznikla taková komise při zemské vládě a v jejím čele stanul hrabě **František Antonín Nostitz**.

Postavení dominikánů, augustiniánů a premonstrátů v 18. století?

V 18. století má na školství monopol jezuitský řád. Stát chce tento monopol porušit, a proto používá i další řády, jkteré se mají na školství také podílet.

V 18. století došlo k rozvoji starých velkých řádů – benediktinů, dominikánů, premonstrátů, františkánů a augustiniánů.

Také došlo k zakládání i jiných menších řádů, tudíž úměrně vzrostl i počet klášterů

Jezuitům byl svěřen monopol teologického vzdělání kněžského dorostu, a proti tomu se stavěli dominikáni a františkáni

Benediktini

Rozvíjení maurinských studií, rozvíjení pomocných věd historických, kritiky pramenů a historických studií k dějinám jednotlivých zemí. Prostupování řeholních bratří v rámci klášterů po celé Evropě – zvláště Německo, rakouské země, naše země. Účast benediktinů v evropských učených společnostech, ambice dostat se na university. Břevnov-Broumov, Rajhrad.

Premonstráti

Kanovník řád založený **Norbertem z Xanten** 1126 v Prémontré/Francie. Rychlý rozvoj po Francii, Belgii, Německu, Rakousku i v našich zemích – 1143 Strahov, 1149 Želiv, Hradisko u Olomouce, Milevsko, Teplá a Nová Říše. Ženské kláštery Doksany, Chotěšov. Premonstráti působí i v pastorační fary v terénu – tzv. inkorporované fary – nepodléhají biskupovi, ale opatovi kláštera - zde působí a získávají dorost.

Nejvýznamnějším klášteřem je Královská kanonie premonstrátů na **Strahově**.

Opat **Jan Lohelius** je také v letech 1612-1622 také pražským arcibiskupem jako **Jan III.**

Na něj v opatské funkci navázal významný **Kašpar Questenberk** – 1634 se zasloužil o přenesení ostatků sv. Norberta z protestantského Magdeburku do Prahy na Strahov. Tím se pro umístění hrobu zakladatele řádu stává Strahov nejdůležitějším premonstrátským klášteřem na světě.

Dalším představeným a později opatem byl **Jeroným Hirnheim** (1637-1679), ten je také profesorem filozofie a teologie na Norbertinu.

Řád se snažil vychovávat svůj dorost na vlastní škole Norbertinum podle zakladatele řádu sv.

Norberta. Tato škola byla proti jezuitům. Hirnheim podporoval zřízení katedry kanonického práva.

Po roce 1670 je opatem a zasedá na zemském sněmu.

Napsal dílo trakát *De typo genesis humani*

Naznačuje, že samotné vzdělání a poznání nestačí, jen víra může dát poslední pomazání. Všechno rozumové usilování je podle něj nejisté. Byl reprezentantem skepticismu.

Snaha řeholníků vyučovat na Karlo-Ferdinandově universitě

Významným premonstrátem byl také **Jan Marián Míka**.

Narodil se na Novém Městě pražském a začínal v milevském klášteře, 1778 skládá sliby. Pak jde na Strahov. Na pražské teologické fakultě přednáší homiletiku, což je nový obor pastorální teologie. Také kladl větší důraz na výuku v češtině.

Míka se snažil zachránit doksanský klášter před zrušením za Josefa II. a řeholnice převést na učitelky a z kláštera udělat vzdělávací ústav, ale nepovedlo se mu to.

Významným premonstrátem byl knihovník strahovský **Karel Rafael Ungar**. Ten je duchovním otcem pražské univerzitní knihovny, kterou sestavil z bývalé bohaté jezuitské knihovny v Klementinu, z knižních podkladů zrušených klášterů jiných řádů a z cenných šlechtických darů a zkatologizoval fond

Premonstráti pronikají i na universitu v Olomouci. Zde sehrávají významnou roli řeholníci kláštera Hradisko u Olomouce. Významným představeným byl opat **Václavík** – spolupráce s vídeňskými velikány.

Augustiniáni – kanovnícký řád – řídí se řeholí sv. Augustina. V čele řádu František Xaver Wasques, spolupracuje na reformě církve a vzdělávání.

Dominikáni – **Ambrož Simon von Stock** – světicí biskup vídeňský
Petr Gattzani – autor učebnice dogmatiky.

Osvícenská doba

Za Josefa II. byly některé benediktýnské, cisterciácké a premonstrátské kláštery zrušeny, řeholníci museli jít také do duchovní správy, což byl hluboký zásah do klášterního života. Z těchto řeholníků se stali faráři na farách, kde měl jejich klášter patronátní právo. Tím ale zmizelo klášterní společenství a obrovské badatelské – vědecké zázemí těchto institucí.

-